

"נשים במלחמה"

סיפורן של נשים יהודיות ששרתו בצבאות השונים במלחמת העולם השנייה

ד"ר תמר קטקו

כ- 1,500,000 יהודים שרתו בצבאות השונים בכל החזיתות במלחמת העולם השנייה. בתוכם כ- 150,000 נשים יהודיות מגיל 16 – 45. סיפור לחימתם ותרומתם של חיילים יהודים לניצחון על גרמניה הנאצית כמעט לא ידוע, פחות מזה – סיפורן של הנשים היהודיות. איך זה קרה שהזיכרון הקולקטיבי שלנו התמקד יותר בנספים בשואה, פחות מזה בפרטיזנים וכמעט בכלל לא בלוחמים?

מלחמת העולם השנייה פתחה חלון הזדמנויות חד-פעמי לנשים בכלל ולנשים יהודיות בפרט: לראשונה נפתחה בפניהן אפשרות להגיע לארצות אחרות, לגלות תרבויות ונופים אחרים, ללמוד מקצועות "גבריים" ולהיחשף לתחומי-דעת ומיומנויות שעד עתה היו חסומים בפניהם כגון, קורסי-טיס, צניחה, רופאות וחובשות קרביות, ירי נגד מטוסים, שריון, טכנולוגיה ימית, נהיגה, מכונאות-רכב, מודיעין ומדע. זו הייתה הגשמה פמיניסטית מטאורית עבורן. ללמוד נהיגה ומכונאות רכב בסרפנד (צריפין), במסגרת הצבא הבריטי, היה עבור בחורות היישוב בארץ ישראל כמו קורס-טיס של היום !!! מיליוני נשים מילאו את מקומם של הגברים שהיו בשדות-הקרב ורבבות השתתפו איתם במערכות הצבאיות בכל התפקידים. אין ספק שהמלחמה השפיעה על תפיסתן בקשר למעמדן בכל תחומי החברה.

גם ביישוב היה לזה משמעות: כ- 4,500 נשים התגייסו לצבא הבריטי בתוכן כ- 3,500

ל- ATS (Auxiliary Territorial Service)

וכ- 700 ל- WAAPS (Auxiliary Air Force Service). רובן היוו אחר כך תשתית

להקמתו של "חיל הנשים" בצה"ל.

ועוד נתונים שאינם ידועים, המדגימים את היקף תרומתן של נשים למערכה הצבאית: בצבא הסובייטי נלחמו יותר מ- 1,000,000 נשים, מחציתן בקו הראשון, מתוכן כ- 100,000 יהודיות. כ- 1,100 טייסות-קרב ומקלעניות-אוויר, מתוכן כ- 400 יהודיות,

כ- 200,000 אחיות וחובשות, מתוכן כ- 50,000 יהודיות, כ- 100,000 בשריון, בעמדות נ"מ, בחיל החימוש וההנדסה, בצנחנים ובמודיעין. מתוכן כ- 30,000 יהודיות. כ-400,000 נהרגו בסך הכל.

בצבא ארצות-הברית נלחמו כ-300,000 נשים, כ- 10% מתוכן יהודיות. כ- 2,000 טייסות, כ- 20,000 בחיל הים, כ- 100,000 בחיל הרפואה שכללו רופאות, אחיות, חובשות ועובדות סוציאליות, כ- 500 נהרגו; בצבא הבריטי שרתו 250,000 נשים, 200,000 בחיל האוויר בתוכן 165 טייסות, 8,000 בחיל הים, כ- 300 נהרגו; בצבא קנדה שרתו כ- 45,000 נשים, 17,000 בחיל האוויר, 21,000 בחיל יבשה; בצבא אוסטרליה שרתו 27,000 נשים. במסגרת יחידות הפרטיזנים במזרח אירופה ומרכזה פעלו כ- 15,000 נשים בהתקוממות ובלחימה ביערות נגד הנאצים ומשתפי-הפעולה. אלה רק כמה מהנתונים המדהימים אודות השתתפותן של נשים במערכות הצבאיות במלחמת העולם השנייה.

כמה מסקנות חשובות עלו מתוך מחקרי בעניין זה:

1. כ- 2,000,000 נשים השתתפו במלחמת העולם השנייה כ- 8% מהן היו יהודיות, רובן בצבא הסובייטי.

2. משכורתן של נשים במלחמה הייתה, לרוב, חצי מזו של גברים.

3. היה הבדל משמעותי בין גישתם של מפקדי הצבא הסובייטי לתפקידן של נשים במלחמה לבין מדיניותם של המפקדים בצבאות המערב לגבי מקומן של נשים בצבא. בצבא הסובייטי נלחמו נשים בכל החזיתות, בכל התפקידים כמו גברים, ללא שום הנחות בכל הקרבות. בצבאות המערב לא הורשו נשים להגיע לחזית ולהשתתף בקרבות ממש בקו הראשון. יחד עם זאת הן סייעו בשדות הקרב כרופאות, חובשות וטכנאיות ועסקו כטייסות בהטסת כוחות, נשק ואספקה, ומילאו משימות כצנחניות וכקשריות בתחום המודיעין וחילות השדה. כמובן שרבות מהן שמשו נהגות אמבולנסים, טנקים ומשאיות בכל החזיתות.

4. תרומתן של הנשים לניצחון לא תסולא בפז. אז למה סיפורן לא נכלל בזיכרון הקולקטיבי של הלחימה והגבורה במלחמת העולם השנייה? רובן נתקלו בקושי עם חזרתן לחיים האזרחיים שלא חל בהם כל שינוי של ממש בקשר למעמדן ושילובן מחדש בתחומי-החברה השונים. לא היה נעים להן להודות: המלחמה הזו הייתה

"המסע להודו" שלהן בתום הבגרות. המלחמה הייתה חוויה בלתי-נשכחת, "בית-הספר של החיים", שדה-התפתחות אישיותית ומקצועית בכל התחומים, כור היתוך ובסיס עיצוב אישיותן. המלחמה פתחה להן את העיניים וחשפה אותן לעולמות תרבותיים ולהתמודדויות של הישרדות ומאבק. במהלך המלחמה העריכו אותן ונעזרו בהן, אך בתום המלחמה – הן לא ממש זכו בהוקרה הצפויה, בשינוי המיוחל במעמדן והתקדמותן המקצועית. ככל הנראה הייתה זו מהלומה לא קלה עבור רובן שבחרו לגנוז את הפרק הזה בחייהן ולשוב לתפקידים המסורתיים, בעיקר כאן ביישוב שלא תמיד ראה בעין יפה את סיפור הצטרפותן של אלפי נשים לשורות "צבא האויב" הבריטי. היו כאלה שאף "נאשמו" בכך שהן התגייסו בגלל מצבן הכלכלי, מעמדן החברתי הירוד, הרפתקנות והרצון "לראות עולם ולהכיר בחורים על רמה", במקום להילחם במסגרת המחטרות במאבק על המדינה.

להלן רק כמה דוגמאות:

1. ATS

סוניה פרס, יפה תבואה, ציפורה איתן, יעל אריאלי, אליס חצור, סופי יערי, אסתר הרליץ, רותה עופר, רות לנקין, הלה שיפמן, רות ברדה, תמר גריזים,

2. WAFS

אביבה גיל, ציפה גוב, תמר אשל, חנה לייבוביץ', מרים לאנגראף, יונה בן אריה.

3. בצבא האדום

לילי ליטבאק, פולינה גלמן, סופיה קרופקו, ולנטינה קרמר,

4. בעלות הברית

חנה קראוס, דפני דייויס, פיליס פלגי, ריבה מוריס, חנה מרון.

5. צנחניות

חביבה רייק, חנה סנש, שוריקה ברורמן, נינה פפירמאכר .

6. פרטיזניות ולוחמות בגטאות

בלה ברונשטיין, שרה שנר-נשמית, רוז'קה קורצ'אק, חייקה גרוסמן, ויטקה קובנר, הלה רופאייזן, ז'וטה הרטמן, רוזה רובוטה.

7. לוחמות מחתרת (רזיסטנס בצרפת ובהולנד)

רות עזרד (רנה), אריאן (רז'ין) קנוט, יהודית מרקוס (ז'קלין), לילי גינת, מריאן כהן (קולן), מילה רסין, דניז קוליברי, דידי רחל רוס.